

MAGYAR NÖVÉNYTANI LAPOK

SZERKESZTI ÉS KIADJA

KANITZ ÁGOST.

IX. ÉVF. 100. 101. SZ.

1885. SEPTEMBER. OCTOBER.

MINDEN JOG FENNTARTATIK.

TARTALOM: Edmond Boissier †. — Adatok a *Juniperus Sabiná*-nak hazánkban való elterjedéséhez Csató J. — Könyvismertetések: Botaniker-Kalender 1886. M. REES Ueber die Pflege der Botanik in Franken. E. MORREN Description de l'institut botanique de l'université de Liège. A. JANSEN Jean Jaques Rousseau als Botaniker. RABENHORST-HAUCK Kryptogamen-Flora von Deutschland etc. II. 10. Lief. RABENHORST-WINTER Kryptogamen-Flora von Deutschland etc. I. ii. 17 — 19 Lief. J. VESQUE Traité de Botanique agricole et industrielle. C. v. NÄGELI und A. PETER Die Hieracien Mittel-Europas (folyt. és vége). O. KUNTZE Monographie der Gattung *Clematis*. A. BERLIN Kärlnäxter insamlade under den svenska expeditionen till Grönland 1883. G. KASSNER Ist in Deutschland eine Production von Kautschuk möglich gestützt auf den Anbau einheimischer Culturpflanzen? — Tudós társaságok. — Halálozások. — Nyilvános intézetek. — Kinevezések. — Habilitációk. — Útazók. — Hirdetések.

EDMOND BOISSIER.

A növénytudós kinek elhunytát gyászoljuk, már haladott korú volt, de annyira meg voltunk szokva, nagy munkásságáról aránylag rövid időközökben nagy eredményeket látni, s a „*Flora Orientalis*“-hoz kilátásba helyezett *Supplementum* oly biztosan hagyott minket azokra számítani, hogy reánk távol állókra nézve BOISSIER halála a szó teljes értelmében váratlanul következett be. Nem nagyfontosságú morfológiai vagy fiziológiai eredmények köszönhetők felfedezéseinek és mégis fényes hely jut neki a növénytudomány történelmében, mert nagy díszmunkája Spanyolországról, monographiái DE CANDOLLE *Prodromusában*, a *Diagnoses plantarum Orientalium* és a valóban monumentális *Flora Orientalis*, melyet befejezhetni neki a sors megengedett, oly nagy növényismerőről tanuskodnak, milyent csak igen keve-

set tud tudományunk felmutatni. A területeket melyekről írt, részben maga útazta be, onnan nemcsak maga hozott sok száritott növényt, hanem mindent a mi azokra vonatkozott és mit megszerezhetett, bevett gyűjteményébe, nyaralóhelyén Valeyresben botanikus kertje díszlik, mely főkép az érdekesnél érdekesebb és ritkábbnál ritkább alpinumokban bővelkedik és azért mindig az eleven természettel érintkezésben maradván, azon finom fajérzék felett rendelkezett BOISSIER, mely a munkáiban tárgyalt roppant növénytömkeleg érdekes feltűntetését oly instructivv és áttekinthetővé tette.

EDMOND BOISSIER született Genfben 1810 május 10, meghalt Valeyresben 1885 szeptember 25.

Mint ivadéka egy gazdag patricius-családnak, mely DE CANDOLLEÉkkal is rokonságban áll, egész idejét csak a tudománynak és első sorban a növénytanak szentelte. Előbb (1837) Spanyolországban útazott és a nyert fontos eredményeket egy nagyon díszes munkában adta ki, de nemsokára azután hogy Spanyolországból visszatért, a Kelet vegetatiójával kezdett foglalkozni, melyet maga is kétszer látogatott meg; 1842-ben Görögországot és Kis-Ázsiát kereste fel, 1846-ban pedig a sziklás Arabia felől jöve, Gázáról Jeruzsálem felé zarándokolt, felkeresvén a kereszténység bölcsőjét és mind a többi szent helyeket, hol mély vallásos érzelmeinek élhetett, — mind ott, mind a Libanonon és Antilibanonon sok növényt szedvén.

Alig van egy nevezetes botanikai utazó, ki a negyvenes évek kezdete óta a Keletet bejárta, ki nem részesült volna BOISSIER bőkezű támogatásában.

Igy azután teljes joggal mondhatta monumentalis Flora Orientalisának első kötetének előszavában, hogy csak azon növényekről tesz munkájában említést, melyeket maga látott. Saját herbariuma ezen tekintetben, talán a leggazdagabb e világon, de ezen kívül, megküldötték neki az összes szükséges anyagot a Sz.-Pétervári, Bécsi és Berlieni muzeumok és számos botanikus, ki akár a Keleten gyűjtött, akár mint nagy herbarium tulajdonosa ösmeretes; különösen BUNGE közölt vele sok nagyon érdekést, azonkívül gyakran Párizsba és Londonba útazott, hogy az ott levő kincseket is számba vegye. Segítette őt a nagy munkában és nevezetesen herbariumának rendbentartásánál, a sok anyag meghatározásánál régi barátja és úti társa G. F. REUTER a Genfi növénykert igazgatója, de az öt évvel ifjabb barát már 1872 maj. 23. esett egy pleuritis áldozatául, a midőn a Flora Orientalisnak csak első kötete for-

gott közkézen. Pedig mily nagy munkát végzett BOISSIER egymaga a szeretett barát halála után, azt csak az tudja elképzelni, ki a fáradságot veszi magának egy kissé azon területet szemügyre venni, melyet a boldogult feléelt; Flora Orientalisában megvan a ma ismeretes anyagnak megfelelően teljes florája a következő országoknak, illetőleg nagy területeknek:

1) Görögország, az Adria és az Archipelagus szigeteivel és az egész Európai Törökország, melyet Észak felé a Balkán-hegység és Nyugat felé Dalmatia határol;

2) Crimnia, a Transcaucasusi tartományok a Caucassal;

3) Egyiptom az első catarrhactakig, Éjszaki Arabia a tropikus vonalig;

4) Kis-Azsia, Armenia, Syria, Mesopotamia;

5) Perzsia, Affghánisztán, Beludzsisztán;

6) Dél-Turkesztán a 45° É. sz., mely az Araltót majdnem két részre osztja.

És ezen roppant terület floráját aránylag gyorsan rendezte sajtó alá, mert 1867-ben jelent meg az első kötet és 1884. április havában az ötödik azaz utolsó kötet utolsó füzeté. A befejezett műhez pótlékokat ígért, vajon azokból sajtókészen maradt-e valami hátra, azt örökösei kegyelete révén meg fogjuk tudni, mert leánya, ki maga is botanikával foglalkozik, egy botanikus (BARBEY) neje.

A munkának alig akad egyhamar versenytársa s az sok, igen sok éven át fog a Flora Orientalis tanulmányozásánál, a legfontosabb nélkülözhetetlen tanácsadó maradni, ez és a Flora Orientalist megelőző „Diagnoses“ hosszú időre fogják BOISSIER-nek a legelső helyet a Flora Orientalis historiájában biztosítani, hogy pedig még más tekintetben is megérdemli a botanikusok hálás elismerését, azt bizonyítja irodalmi működésének itt következő címek szerinti áttekintése:

Notice sur l'*Abies Pinsapo* Ann. Sc. Nat. Bot. 2. Série IX. 1838. 167—172. — Description d'une nouvelle espèce de Sapin du midi d'Espagne Bibl. Univ. de Genève XIII. 1838. 401—410. — Elenchus plantarum novarum minusque cognitarum quas in itinere hispanico legit. Genevae 1838. 94 pp. 8°. Erfordiae 1840. 66 pp. 8°. — Voyage botanique dans le midi de l'Espagne pendant l'année 1837. Paris I. 1839. xx. 248 pp. 208 tab. 4°; II. 1845. 757 pp. 4°. (rel.) Ann. Sc. Nat. Bot. 2. Série XIII. 1840. 234—245; XV. 1841. 372—379. — Plantae Aucherianae orientales enumeratae cum novarum specierum descriptione Ib. 2. Série XVI. 1841. 347—376; XVII. 1842. 45—90, 150—205, 381—390. Plantae Aucherianae

adjunctis nonnullis e regionibus Mediterraneis et Orientalibus aliis cum novarum specierum descriptione Ib. 3. Série I. 1844. 120—151, 297—349. II. 1844. 66—96. — Novarum generum *Cruciferarum* diagnoses, ex plantarum Aucherianarum enumeratione excerpta Ib. 2. Série XVI. 1841. 378—382. — Diagnoses plantarum orientalium novarum, 8°. Series prima Vol. I. Parisiis fasc. 1. 1842. 76 pp. fasc. 2. 1843. 115 pp. fasc. 3. 1843. 60 pp. fasc. 4. 1844. 86 pp. fasc. 5. 1844. 91 pp. fasc. 6. 1845. 136 pp. fasc. 7. 1846. 130 pp. Vol. II. fasc. 8. 1849. 128 pp. fasc. 9. 1849. 131 pp. fasc. 10. 1849. 122 pp. fasc. 11. 1849. 136 pp. fasc. 12. 1853. 120 pp. fasc. 13. 1853. 114 pp. Series secunda Vol. III. fasc. 1. 1853. 120 pp. fasc. 2. 1856. 125 pp. fasc. 3. 1856. 125 pp. fasc. 4. 1859. 146 pp. fasc. 5. 1856. 118 pp. fasc. 6. 1859. 148 pp. — Description de deux nouvelles espèces de Crucifères des Alpes Mém. Soc. Phys. de Genève XI. 1846. 451—456. — *Plumbaginaceae* in DE CANDOLLE Prodrômus XII. 1848. 617—696. — Plantes nouvelles recueillies par M. P. DE TORIHATCHEFF en Asie Mineure Ann. Sc. Nat. Bot. 4. Série II. 1854. 243—255. — *Euphorbia* (genus) in DE CANDOLLE Prodrômus XV. ii. 1862. 1—185. — Icones *Euphorbiarum* ou Figures de 122 espèces du genre *Euphorbia* dessinées et gravées par HEYLAND, avec des considérations sur la classification et distribution des plantes de genre. Paris 1865. 24 pp. 120 tab. Folio. — Note sur quelques nouveaux faits de géographie botanique Archives des Sc. phys. et d'hist. nat. de Genève XXV. 1866. 255—260. — Flora Orientalis sive enumeratio plantarum in Oriente a Graecia et Aegypto ad Indiae fines hucusque observatarum. Vol. I. *Thalamiflorae*. Basileae et Genevae 1867. XXXIV. 1017 pp. Vol. II. *Calyciflorae polypetalae* 1872. 1159 pp. Vol. III. *Calyciflorae gamopetalae* 1875. 1033 pp. Vol. IV. *Corolliflorae* et *Monochlamydeae* fasc. 1. 1875. p. 1—280. fasc. 2. 1879. p. 281—1276. Vol. V. fasc. 1. *Monocotyledonearum* pars prior Julio 1882. p. 1—428. fasc. 2. *Monocotyledonearum* pars posterior. *Gymnospermae*. *Acotyledoneae vasculares*. Apr. 1884. p. 429—868. 8°.

REUTER-rel együtt: Diagnoses plantarum novarum hispanicarum praesertim in Castella Nova lectarum Bibl. Univ. de Genève XXXVIII. 1842. 195—220. és külön Martio 1842. Genevae 1842. 28 pp. 8°. — Pugillus plantarum novarum Africae borealis Hispaniaeque australis. Genevae 1852. 134 pp. 8°.

BUHSE-val együtt: Aufzählung der auf einer durch Transcaucasien und Persien gesammelten Pflanzen Nouveau Mém. de la Soc. imp. Nat. de Moscou XII. és kül. 1860. LXVII. 246. 10 tab. 1 mappa. 4°.

ADATOK A JUNIPERUS SABINÁ-NAK HAZÁNKBAN VALÓ ELTERJEDÉSÉHEZ.

CSATÓ JÁNOS-tól.

1866-ik évben két munka jelent meg Erdély florájáról. Az egyiket Dr. F. SCHUR „Enumeratio plantarum Transsilvaniae“, a másikat FUSS MIHÁLY „Flora Transsilvaniae excursoria“ cím alatt írta és adta ki.

Mindkét tudós szerző elsőrangú ismerője volt Erdély vi-rányának, azonban a megnevezett borókat vadon nőve személyesen egyik se találta.

SCHUR könyvének 626. l. azt írja felőle: An Hecken, Zaunen, Weinbergen wohl nur angepflanzt, FUSS ellenben mű-vének 601. l. hivatkozik ERCSEY-re, NAGY-ra és CARL FUSS-ra s előjveteléről következőleg nyilatkozik: In silvis subalpinis Hunyader Comitatus, Torockoer Alpen, Laponya. Locis indicatis vere spontanea, nec culta! azonban a hely hol előjön határo-zottan nincs megnevezve s így ki ezen általános kijelölés után akarná megtalálni, be kellene hogy járja a Hunyadmegyei és Torockói hegyeket s csak jó szerencsésének köszönhetné a kedvező sikert. Én részemről habár mindkét vidéknek nagy-részét többször bejártam nem voltam képes reáakadni, azon-ban megtaláltam Alsófehérmegyében s ezen helyeket kívánom itt határozottan megjelölni.

A Marosba szakadó Tövisi patakon felfelé haladva elő-ször Diód, azután Felgyógy községet éri el az ember. Felgyó-gyig lehet szekeren menni, onnan azonban vagy lóháton vagy gyalog kell az utat folytatni.

Nevezett községen felül is Nyugat irányban nyúlik fel mindkét oldalon magas hegyektől szegélyezve említett patak szűk völgye.

Ezen völgyön felfelé haladva mintegy másfélórai lovag-lás után egy érdekes régi kis kolostorhoz érkezik az utazó, melyet a nép „Monesteria“ réméczuluj“ remetei monostornak nevez.

Ezen kolostor kőből van épülve s régi korú lehet.

Közepén a négyszögben épült torony áll melynek olda-lai 3 öl szélesek. Tehát 9 [ ]öl területet foglal el. Kelet felőli oldalán van a bolthajtásos kis templom építve s belől egészen bibliai jelenetekkel s szentek arcképével kifestve. Nyugot fe-lől az egykori szerzetesek kis lakszobái állanak még fenn roz-zant fedél alatt, de már romladozó állapotban. Ezen épületek

alatt pince is volt, miután azonban abban víz fakadt, befőttek.

Az épület körül régi kőkerítésnek, mely az udvart vette körül, maradványai állanak fenn.

A torony falába egy kis hosszúkás négyszögalakú kőlap van beillesztve, melyre cyrill betűkkel az általam ott talált g. keleti lelkész magyarázata szerint következő értesítés van bevésvé:

„In tain au fost zugravite a ceaste sfunte Biserike in zilile lui Mátyás krájuľuj. Valeat, 1695.“

azaz:

„Ezen szent templom ki volt festve először Mátyás királynak napjaiban.“

Az évszámra vonatkozólag az épen jelenlevő böles kántor azt jegyezte meg, miszerint az Ádám korától értendő.

Még egy más iratos követ is mutatott a lelkész, de az azon látható irást nem tudta kibetűzni.

Ezen monostor Remete község határán fekszik elrejtett vadregényes helyen, közelében csak egy pár ház van, s a görög keleti lelkész Felgyógyról jár ki lóháton, télen pedig gyalog, ünnepnapok alkalmával isteni tiszteletet tartani.

Ezen a helyen vonúl azon szép Juramészke-hegyláncolat, mely nemcsak kimagasodó kúpjaival díszíti a környéket, hanem magas függőleges sziklafalaktól környezett szűk szorosokat is alkot, melyeken keresztül a hegyi patakok alig találnak elegendő nyílást útjuk folytathatására.

A monostor körül is szép sziklacsoportok emelkednek ki, s hajdan mikor a hegyoldalokat még őserdők borították, nem lehetett bizonyosan a világtól elzárkózásra alkalmasabb helyet találni, mint ezen szirtektől környezett szűk völgyet.

Épen ezért hiszem, hogy a régi századokban elvonúltan élő valamely szerzet építhette ezen kolostort, még pedig kizárólag tagjai számára, mit tanúsít nemcsak elszigetelt volta, hanem a templomnak csekély belürege is, melyben alig fér el 11—12 ember. Azonban nem e helyre tartozik e felett elmélni s magamat arra hivatottnak nem is érezvén, részemről csak a figyelmet kívántam netalán érdeklődőknek ezen épületre felhívni.

Épen ezen templomnál a patak balpartján felemelkedő egy árok által két felé osztott hegyoldal el van lepve *Juni-perus Sabiná*-val, az általa alkotott nagy zöld foltok már mesziről feltűnnek.

Ezen hegyoldalon magas fa nincs s az ember azt véli, hogy egy havastáji kép terül el szemei előtt.

Az ezen vidéket ismerő emberek azt mondják, hogy kizárólag csak ezen helyen jön elő ezen boróka faj így elterjedve.

Vajon azon időben, mikor ezen kolostort és birtokosai lakták, nem a szerzetesek honosították-e meg ki tudja miféle orvosi célból borókaikat?

A népmonda azt meséli felőle, hogy midőn az itt élt első szerzetes halálát közeledni érezte, meghagyta hogy koporsójába búzát tegyenek, mivel annak következtében majd búzatermővé változik át a hely, — de az emberek halála után, mivel azon időben fenyvesek borították a vidéket, fenyőmagot helyeztek be buza helyett a koporsóba s ezen tettük megbuzulásképen buza helyett boróka-bokrok lepték el a kolostor melletti hegyoldalt.

Ezen helyen kívül hol nagy területet foglal el a *Juniperus Sabina* s magot is bőven termel, még három helyen találtam elszórtan Alsófehérmegye területén, t. i. a Pilis nevű hegyoldalon, mely ezen völgy felett emelkedik ki, továbbá a Remetéről Ponorra vezető út melletti sziklás hegyoldalon, közel az úgynevezett Bregyesti templomhoz illetőleg határ-részhez mindkét helyen elnyomorodott bokrokban, végül a Csákyai kövön több évvel ezelőtt vezetóm egy általa ott talált bokorról hozott galyakat.

Ezen három hely ívalakban veszi körül a főtényészehelyet s megeshetik hogy utóbbi helyről hordták el a madarak vagy emberek magvát s ily módon plántáltatott el azon helyekre, melyeken azonban nem volt képes oly nagyon elterjedni mint a kolostor melletti hegyoldalon, hol egy pár száz hold területet ellep.

KÖNYVISMERTETÉSEK.

Botaniker-Kalender 1886. Herausgegeben von P. Sydow und C. Mylius. Erster Jahrgang. In zwei Theilen. I. Theil. Kalendarium, Schreib- und Notizkalender, Hilfsmittel für die botanische Praxis etc. XII, 66 inn. 96 num. pp. II. Theil Botanisches Jahrbuch 118. pp. Berlin 1885. Julius Springer. 8°.

13] Bizonyosan sokan vannak, kik egy ilyenmű naptárt óhajtottak. Az előttünk levő mint első kísérlet elég jó, de több mint egy tekintetben kibővítendő, hogy Németországon kívül is használhatassék. Németországot helyesen Ausztria nélkül veszik a kiadók,

de ha tekintetbe vesszük, hány Német botanikus tölti szünidejét Németországban kívül, kitünik hogy azoknak sem lesz az mindig kielégítő. A kalendariumban előjövő számbibák nem csekélyek, így ha azt mondják hogy (Sept. 14.) ALEXANDER VON HUMBOLDT 1796-ban született, azt mindenki 1769-re kijavíthatja, de más esetekben ez nem megy ily könnyen. A kalendarium tartalma a következő:

I. Theil. Astronomischer Kalender. — Schreib- und Notizkalender. — Tafel zur Stellung einer Uhr. i. Generalregeln für Pflanzensammler. — ii. Das Praepariren von Herbarpflanzen mit schweffeliger Saeurelösung. — iii. Praeparirungsmethode trockener, mikroskopischer Pflanzen. — iv. Verzeichniss der gebrauchlichsten Auto-renabkürzungen (Ez hiányos). — v. Verzeichniss der in den Floren gebräulichsten Zeichen und Abkürzungen. — vi. Verzeichniss der bei Tauschvereinen gebräuchlichen Abkürzungen für Länder- und Florengebiete. — vii. Farbenscala (hiányos, nem szabatos, itt talán tényleg érdemes volna a színeket mellékelni). — viii. Verzeichniss deutscher Specialfloren. Nachpolitischer Eintheilung geordnet (hiányos). — ix. Die Heilpflanzen der deutschen Pharmacopöe. — x. Die Florenreiche der Erde. — xi. Verzeichniss der Blütenstände. — xii. Tabelle zur leichteren Bestimmung der deutschen Rubus-Arten. — xiii. Analytischer Schlüssel der deutschen Arten des Genus Rosa (von DR H. CHRIST). — xiv. Tabelle zur leichteren Bestimmung der deutschen Characeen (von P. SYDOW). — xv. Uebersicht der in Europa bis jetzt beobachteten Sphagna (von C. WARNSTORF). — xvi. Verzeichniss der bekannteren Reagentien und Stoffe, die bei mikroskopischen Pflanzen-Untersuchungen gebraucht werden, mit kurzen Notizen über Bereitung, Anwendung, Wirkung etc. — xvii. Maass und Gewichtsbezeichnungen in Deutschland. — xviii. Meter-Maass und Fuss-Maass. — xix. Tabelle zur Umwandlung der Pariser Zolle in Linien und Millimeter. — xx. Fremde Münzen. — xxi. Zeitunterschiede einer Anzahl von Orten.

Ezen I. rész portfeuille-alakú vászon vagy bőrkötésben kapható, igen praktikus a kötésre rányomott métermérték, úgy hogy annak segítségével kisebb méréseket végezhetni.

II. Theil: Biographische Notizen hervorragender deutscher im Jahre 1884/5 gestorbener Botaniker (MÜNTER, DÖLL, RÖPER). — Deutschland's Botaniker und hervorragende Pflanzenfreunde. — Deutschland's hervorragende Floristen. — Verzeichniss von Botanikern, die in Tauschverkehr zu treten wünschen; nebst Angabe der speciellen Wünsche. — Deutsche botanische und allgemein naturwissenschaftliche Unterrichts-Anstalten. — Landwirthschaftliche Versuchs- und Control-Stationen und agricultur-chemische Laborato-

rien. — Forstliche und gärtnerische Lehranstalten. — Botanische Gärten Deutschlands. — Botanische und naturwissenschaftliche Museen und Sammlungen. — Botanische Vorlesungen auf den deutschen Universitäten und technischen Hochschulen. — Die vom 1. Juli 1884—30. Juni 1885 erschienene deutsche botanische Literatur. sat.

Ueber die Pflege der Botanik in Franken von der Mitte des 16. bis zur Mitte des 19. Jahrhunderts nebst einigen Bemerkungen über gegenwärtige Zustände. Rede beim Antritte des Protectorats der Königlich Bayerischen Fridrich-Alexanders-Universität Erlangen am 4. November 1884 gehalten von Dr. MAXIMILIAN REES ordentlichen Professor der Botanik und Pharmacognosie. Erlangen 1884. 56 pp. 4°.

14] Ez nem egy egyszerű alkalmi beszéd, hanem szorgalmas forrástanulmányokra fektetett értekezés, mely sok érdekes eddig kevésbé vagy alig ismert tényeket közöl, mint különösen érdekessé kiemelendőnek tartjuk IV. VILMOS HESSEN-KASSELI LANDGRAF-nak az ifjabb JOACHIM CAMERARIUS-hoz intézett leveleit (36—44), melyeket REES egész terjedelemben közöl. A Hessen-Kasseli fejedelem CLUSIUS-sal is levelezett, vajha ezen levelezésnek és különösen a CLUSIUS-tól írott leveleknek nyomára lehetne jutni, mert miután Bécsből eltávozta után egy ideig épen IV. VILMOS-tól nyert segílyt, talán felvilágosítást lehetne nyerni Bécsből eltávozásának okairól és Magyarhonban töltött napjairól.

Description de l'institut botanique de l'université de Liège par M. ÉDOUARD MORREN Directeur. Orné de 9 gravures. Liège 1885. 30 pp. 8°.

15] Úgy a mint sok más helyen, Liègeben is építettek egy új növénytanintézetet, mely 1883. november 22. ünnepélyesen megnyitott. Ezen intézetet, mely a modern követeléseknek megfelelő, mutatja be a szerző, ki már több mint egy negyed évszáz óta működik mint a növénytan rend. ny. tanára Liège tudomány-egyetemén; a tanszéken utódja atyjának CHARLES MORREN-nek, ki a növénykert és az üvegházak berendezését kezdeményezte, ezen a téren atya hagyományainak élt. A botanikus kert sok érdekes növényt tartalmaz és az évek folytán az üvegházak is tetemesen szaporodtak, a csinos photolithographiák azt elég érdekesen tüntetik fel és a szövegben is bővebben nyilatkozik erről szerző. Az első üvegházakat Liège váro-

sa építette 1841-ben, úgyszintén a kertészlakot is, az egész telket pedig ingyen engedte át az államnak, mely üvegházakra és az intézet építésére 425,000 francot költött.

Jean Jaques Rousseau als Botaniker. Von ALBERT JANSEN. Berlin. Reimer. 1885. VI. 308 l. nagy 8rét.

Motto: „Wer wollte nicht dem in höchsten Sinne verehrten J. J. Rousseau auf seinen einsamen Wanderungen folgen“. ГОРЬМЕ.

16] Címénél fogva nem hagyhattuk el a megemlítését ennek a jeles könyvnek, de mindjárt eleinte ki kell jelentenünk hogy mondhatni tüzetesen biographiai és általában anthropologiai és csak mellékesen fűvészi érdeke van. Ama tekintetben csak annyit emelünk ki, hogy ámbár élte vége felé tagadhatatlanul megrögzött szegény ROUSSEAU-ban az az elmenyavalya a melyet üldözési mániának neveznek, de sz. részletes kimutatása szerint oly kétségtelen tények és körülmények szolgáltattak okot, a melyek a legépebben szervezett eszű embert is megtántoríthatták volna. — A mi magát a fűvészetet illeti, bizonyos hogy ROUSSEAU a tudomány tanításában oly inductiv reformot hozott létre, a mely azóta az életben és irodalomban sikeres gyökeret vert és a melyet itt részletezni felesleges volna; mert az adatok mind saját munkáiból mind az ezeken épült tan- és vezérkönyvekből ismeretesek. JANSEN néhány kiadatlan levelét is közli, melyek egyenesen a tudományra vonatkoznak, de átvételüket a hely szűke ezúttal lehetetlenné teszi.

BR. S.

DR L. RABENHORST'S Kryptogamen-Flora von Deutschland, Oesterreich und der Schweiz. Zweiter Band: Die Meeresalgen von DR FERDINAND HAUCK. 10. Lieferung. Leipzig. Verlag von Eduard Kummer. 1885. p. 513—575. XXIII. [I. MNL. VI. 163. VII. 46, 154. VIII. 21. IX. 11.]

3] Az utolsó füzet a két *Gloeocapsa*-faj diagnosisát nyújtja és azután az *Entophysalis*, *Oncobyrsa*, *Pleurocapsa*, *Dermocarpa*, *Goniotrichum*; továbbá függelékben a *Lejolisia*, *Janczewskia*, *Discosporangium* genusokat tárgyalja és még egynehány más fajdiagnosisát pótol. Erre következik Hilfschlüssel zum leichteren Auffinden der Gattungen (p. 527—547), mely igen hasznavehetőnek látszik és végre a családok, nemek, fajok és synonymonok névlajstroma (p. 548—570), s az ábráké (p. 571—573). A füzethez van csatolva a címlap, bevezetés, tartalom és a használt irodalmi termékek és gyűjtemények felsorolása.

DR. L. RABENHORST'S Kryptogamen-Flora von Deutschland, Oesterreich und der Schweiz. Erster Band II. Abtheilung: Pilze von DR G. WINTER 17—19. Lieferung. Pyrenomycetes (Sphaeriaceae) bearbeitet von DR G. WINTER Leipzig. Verlag von Eduard Kummer. 1884. p. 193—384. [I. MNL. IV. 162. V. 41. VII. 13, 89, 115. VIII. 57. IX. 26.]

8] A *Trichosphaeriaceák* genus áttekintését folytatván, mind ezen család, mind a *Melanommedék*, *Ceratostomeák*, *Amphisphaerieák*, *Lophiostomeák*, *Cucurbitarieák* egészen le lesznek tárgyalva, a *Sphaerelloideák* nagyobb része szintén a 19. füzetben található, mintán ezen családból a *Stigmatea*, *Ascospora*, *Trichothecium*, *Müleriella* genusok egészen, a *Sphaerellák* pedig jó részt vannak bemutatva.

Traité de Botanique agricole et industrielle par J. VESQUE Docteur ès sciences, Lauréat de l'Institut, Maître de Conférence à la Faculté des sciences de Paris et à l'Institut national agronomique de Paris. Avec 598 figures intercalées dans le texte. Paris J. B. Baillièrre et fils 1885. XVI. 976 pp. 8°.

17] Franciaországban szerző szerint az „agriculture“ ezen három szóban foglalható össze: Zootechnie, Chimie agricole, Génie rural, a növény majdnem egészen ki van zárva. A növénytannak is barátokat szerezni a Francia mezőgazdák körében ezen munka főcélja. A munkában mind azon növények lesznek bemutatva melyek nagyterjedelmű kereskedés tárgyai, akár Franciaországban magában, akár tengeren túl levő vidékeken tenyészzenek azok, szerző egyszóval törekedett az egész földgömb virágos növényeit ilyen irányban feltüntetni. A leírásoknál a tudományos követeléseknek törekedett eleget tenni és így a családok virág-, virágzat- és gyümölcs-szerkezetére is figyelt, a bevezetést ellenben rövidre szabta és csak azon organographiai tényekre volt figyelemmel, melyek a munka használatánál okvetlen szükségesek.

Die Hieracien Mittel-Europas. Monographische Bearbeitung der Piloselloiden mit besonderer Berücksichtigung der mitteleuropäischen Sippen von C. v. NÄGELI und A. PETER. München. R. Oldenburg. 1885. V. 931 pp. 8°. (Folyt. és vége.)

12] A *Praealetina* egymásközi közbeeső alakjai és sarjadékai:
101. *H. arnoserioides* n. sp. = *florentinum* + *Macranthum*.
Rhizoma obliquum usque horizontale, breve, crassum. Innovatio per stolones subelengatos graciles v. crassiusculos epigeos,

v. per rosulas sessiles. Caulis magis minusve erectus, 10—30 cm. altus, tenuissimus usque gracilis, rigidus usque debilis; acladium 8 mm. usque paene totum caulem aequans; inflorescentia itaque varie furcata, 2—5(—15)-cephala; rami primarii 1—3(—5); ordines axium 2—3. Folia rosularia florendi tempore 5—8 magis minusve lanceolata v. oblonga, acuta usque obtusa, glaucescentia v. glauca; caulinum 0—lima basi insertum. Involucrum 6—9 mm. longum, magis minusve ovatum, postea saepe globosum; phylla 0,6—1,4 mm. lata, obtusa usque acuta, saepe exteriora obtusiora quam interiora, albida usque obscura, tum dilute marginata. Bractee plerumque albae v. incanae. Pili involucri plerumque nulli, rarius subnumerosi, in caulibus nulli usque subnumerosi, breves, in foliis supra magis minusve evoluti, setacei. Glandulae numerosae, in caule usque ad basin evolutae. Flocci: involucrum plerumque tomentosum v. magis minusve multifloccum phyllis margine plerumque floccosis, caulomata tomentosa, folia supra nuda, subtus canotomentosa usque tantum subfloccosa. Flores dilute flavi v. lutei, marginales extus concolores v. magis minusve rubrostriati; styli concolores. Florent meridionales post Kalendas Majas, alpinae m. Julio.

2. Subsp. *arnoserioides* 598. M. Esztergom.

102. *H. pistoriense* n. sp. = *magyaricum* + *Macranthum*. Rhizoma horizontale, breve, crassum. Innovatio per paucos stolonnes epigaeos elongatos tenues, foliis remotiss minimis instructos. Caulis magis minusve adscendens, 25—35 cm. altus, gracilis; acladium = $\frac{6}{8}$ — $\frac{7}{8}$ totius caulis; inflorescentia profunde furcata; ramus primarius 1; ordines axium 2. Folia stolonum caeteris similia, multo minora; rosularia florendi tempore compluria viridia, crassiuscula magis minusve lanceolata, obtusiuscula v. acuta ad 8 cm. longa; caulinum nullum. Involucrum 9—10 mm. longum, subdepresso-globosum; phylla 1,5—2 mm. lata, exteriora ovata-oblonga obtusa, interiora lanceolata, acuta, obscura v. incana, dilute marginata. Pili parci, breves. Glandulae numerosae. Flocci: involucrum, caulomata foliaque subtus magis minusve tomentosa, phyllorum margines floccosi, folia supra nuda. Flores lutei, marginales extus rubescenti-striati; styli concolores. Fl. Junio.

2. Subsp. *gracilicaule* 602. M. Sz.-Jánoshegy Budapesten.

105. *H. brachiatum* BERTOL. = *H. florentinum*-*Pilosella*. Rhizoma verticale usque horizontale, breve usque elongatum, crassum usque gracile. Innovatio per complures stolonnes epigaeos

magis minusve elongatos (raro breves), graciles v. tenues (raro crassiusculos), foliis plerumque remotis parvis sensim decrescentibus more *H. Pilosellae*. Caulis magis minusve adscendens v. erectus, (6—)15—35(—60) cm. altus, gracilis v. tenuis, rigidus v. laxis, (saepe subobsolete) subtiliter striatus; inflorescentia altius v. profundius furcata; ordines axium 2—4(—5); rami primarii (0—)1—3(—5) valde remoti, magis minusve erecto-patentes, interum magis minusve furcati, capitula (1—)2—5(—12). Folia stolonum caeteris similia, at plerumque multo minora; rosularia florendi tempore 4—10 magis minusve lanceolata usque oblonga v. subspathulata, raro usque elliptica, obtusa usque acuta, glaucescentia v. glauca, magis minusve crassa usque mollia; caulinum 0—1 in tertia parte caulis insertum. Involucrum (6—)7—10(—11) mm. longum, magis minusve globosum v. ovatum et postea in crassatum; phylla angusta v. latiuscula, acuta, incana usque nigricantia, plerumque magis minusve dilute marginata. Bracteae dilutae v. incanae, raro obscurae. Pili diversissimi in involucrio caulibusque nulli usque numerosi, breves v. elongati, in foliis supra plerumque sparsi v. subnumerosi rigidi v. setacei, plerumque subelongati. Glandulae reciproce evolutae, nunquam nullae. Flocci: involucrum plerumque tomentosum v. magis minusve multiflocum phyllis margine saepe nudis, caulomata superne tomentosa, inferne minus floccosa, folia supra plerumque effloccosa, raro subfloccosa, subtus magis minusve tomentosa v. floccis magis minusve densis vestita, rarius sparsiflocca. Flores varie flavi, marginales extus concolores v. magis minusve rubrostriati. Florent subspecies meridionales ab initio Maji, centrali-europaeae serius v. ab initio Junii.

ii. *Bellum*

Subsp. *bellum* 614. Tátra.

v. *Villarsii*

1. Subsp. *Villarsii* SCHULTZ

2 *calvescens* 616. E. Naszód, Kolozsvár.

vii. *Brachiatum*

① Subsp. *gracillimum* 620. M. Esztergom.

7. — *brachiatum* BEROL.

‡ *subbrachiatum* 622. kopaszabb alak H.

8. — *flavum* 623. M. Esztergom, közel alakok Budapest, Trencsény, Tátra.

10. — *vittatopetalum* VUKOT. 623. H. Zágráb.

11. — *pseudobrachiolum* C.

1 *estriatum*

alongipilum 624. M. Trencsény, Esztergom.

112. *H. leptophyton* n. sp. = *magyaricum* > *Pilosella*. Rhizoma horizontale v. obliquum, breve v. subelongatum crassum v. crassiusculum. Innovatio per nonnullos stolones epigaeos graciles v. tenues, magis minusve elongatos, foliis remotis v. confertiusculis parvis vix decrescentibus instructos ut *H. magyaricum*. Caulis erectus, 15—40(—50) cm. altus, tenuis usque crassiusculus, rigidus v. subdebilis, obsolete subtiliter striatus; accladium 4—100 mm. longum; inflorescentia laxè paniculata v. alte furcata, magis minusve determinata, 3—10(—16)-cephala, ramis caulem aequantibus; rami primarii (1—)2—4 (—6) magis minusve remoti oblique-patentes, medio v. supra medium ramulosi; ordines axium 2—3(—4). Folia rosularia florendi tempore 4—8 magis minusve lanceolata usque elliptica v. oblonga, plerumque magis minusve acuta, glauca v. glaucescentia, crassiuscula v. submollia, ad 12 cm. longa; caulina 1—2 (saepè parva) sub caulis medio inserta. Involucrum 6—9(—10) mm. longum magis minusve ovatum v. cylindricum basi rotundatum v. truncatum v. magis minusve globosum; phylla angusta usque lata, acuta usque obtusiuscula, obscura v. nigra magis minusve dilute marginata. Bractee albae usque obscurae et saepè dilute marginatae. Pili diversissimi in involucreo breves, in caulibus sublongi, in foliis plerumque parci, rigidi v. setacei. Glandulae parcae usque numerosae, in caule inferne mox nullae. Flocci in involucreo cauleque subnumerosi v. numerosi, in phyllorum margine foliisque supra nulli, pedunculi magis minusve tomentosi, folia subtus parciusque multiflocca. Flores magis minusve lutei, marginales extus raro substriati; styli concolores. Fl. ab initio Junii, formae meridionales ab Idib. Maji.

i. *Leptophyton*

3. Subsp. *leptophyton* 644. M. Trencsény.
5. — *atriceps* 644. M. Trencsény.

ii. *Tephrocephalum*

1. Subsp. *tephrocephalum* VUKOT. 647. H. Zágráb.
3. — *albipedicellatum* VUKOT. 648. H. Zágráb.
4. — *mollicaulis* VUKOT. 648. H.

113. *H. sulphureum* DOELL = *florentinum* + *Auricula*. Rhizoma verticale usque horizontale, breve v. subelongatum, crassum v. crassiusculum. Innovatio per rosulas sessiles v. per stolones epigaeos elongatos v. breves, tenues v. graciles, foliis parvis v. subspectabilibus remotis subaequilongis, v. subincrementibus instructos. Caulis erectus v. subascendens, (6—)20—60 cm. altus, gracilis v. tenuis, rigidus v. subdebilis, saepè compressi-

Pili diversissimi, raro numerosi, plerumque minus v. parce evoluti, diluti v. obscuri, parum longi. Glandulae numerosae, in foliis caulinis saepe parcissimae. Flocci involucri parci v. subnumerosi, in phyllorum margine nulli, pedunculi semper tomentosi v. multiflocci, folia saepe utrinque (at plerumque subtus tantum) floccosa, floccis sparsis usque subnumerosis. Flores varie lutei marginales exstriati v. extus subrubrescentes; styli concolores. Floret a fine m. Maji.

iv. *Molendianum*

2. Subsp. *nosalicum* 670. Tatra Nosal Zakopane m.

132. *H. montanum* n. sp. = *florentinum-collinum-Pilosella*. Rhizoma verticale v. obliquum, breve v. subelongatum, crassum v. crassiusculum. Innovatio per rosulas sessiles raro pedunculatas v. per stolones breves crassiusculos. Caulis magis minusve erectus 15—50(—65) cm. altus gracillimus usque crassiusculus, subcompressibilis, magis minusve obsolete subtiliter striatus; acladium (5—)10—35(—60) mm. longum; inflorescentia laxe paniculata v. altius furcata, 3—10(—20)-cephala, plerumque subdeterminata, ramis caulem aequantibus; ordines axium 2—4(—5); rami primarii (1—)2—4(—6) remoti oblique erecti v. subpatentes, crassiusculi usque subtenuis, apicem versus ramulosi. Folia rosularia florendi tempore 5—12, exteriora saepe subspathulosa, caetera lanceolata v. magis minusve oblonga, acuta v. acutiuscula, glaucescentia v. glauca, crassiuscula, ad 15 cm. longa; longissimum plerumque simul latissimum; caulina 0—2, saepe parva sub caulis medio inserta. Involucrum (6,5—)7—9 mm. longum magis minusve globosum v. ovatum postea crassius, rotundatum v. truncatum, saepe postea globosum; phylla angusta v. latiuscula, acuta, obscura usque nigra magis minusve dilute marginata. Bractee plerumque dilutae interdum incanae, brunneae v. obscurae. Pili involucri et in pedunculis plerumque nulli v. parci, in caule diversi, nunquam numerosi, breves v. subelongati, in foliis plerumque longi setacei. Glandulae involucri caulomatumque superne numerosae, in caule superne deminutae v. nullae. Flocci involucri magis minusve numerosi, in phyllorum margine nulli v. evoluti, in caule diversi, in foliis plerumque subtus tantum magis minusve numerosi, pedunculi magis minusve tomentosi. Flores dilute usque saturate flavi, marginales extus saepe exstriati, in nonnullis rubro-striati v. apiculati; styli concolores. Floret ante Idus Junias.

1. Subsp. *raviceps* 682.

134. *H. floribundum* WIMM. et GRAB. = *florentinum-collinum-Auricula*. Rhizoma magis minusve obliquum v. horizontale, breve v. subelongatum, crassiusculum v. gracile. Innovatio per stolones breves v. magis minusve elongatos tenues v. graciles (raro crassiusculos) hypo- v. epigaeos, foliis confertis magnis v. remotiusculis majusculis subdecrecentibus instructos. Caulis erectus usque adscendens (10—)20—50(—75) cm. altus gracilis usque crassus compressibilis striatus; acladium 2—10 (raro —30) mm. longum; inflorescentia paniculata v. laxe paniculata, saepius apice subumbellata primum glomerata postea laxior, determinata, ramis caulem aequantibus usque superantibus, 2—20(—25)-cephala; ordines axium 2—4(—5); rami primarii 2—7, superiores plerumque coarctati v. conferti, inferior(es) saepe subremotiusculus, apicem versus ramulosi. Folia stolonum caeteris similia, minora; rosularia florendi tempore 3—8 lanceolata usque oblonga v. spathulata, acuta usque rotundato-obtusa, glaucescentia v. glauca tenuia sublucida; longissimum simul latissimum v. nonnulla internodia supra hoc insertum; caulina 1—3(—4) plerumque sub caulis medio inserta, sursum valde decrecentia. Involucrum (5,5—)7—9 (—10) mm. longum ovatum usque magis minusve cylindricum basi rotundatum v. (saltem postea) truncatum; phylla angusta v. latiuscula, acuta v. obtusiuscula, obscura usque nigra, subtus immarginata usque albido-marginata. Bractee obscurae, v. dilute marginatae v. albae. Pili involucri subnumerosi usque parci breves obscuri (v. diluti, raro longiores albique), in caule diversissimi, at raro numerosi, plerumque magis minusve rigidi, in foliis interdum magis minusve numerosi, interdum in margine tantum parci longi setacei, in nervo mediano dorsali semper numerosiores. Glandulae numerosae, raro in foliis caulinis summis obviae. Flocci involucri plerumque parum evoluti, pedunculi canotomentosi, caulis varie floccosus, folia supra nuda, subtus nuda usque subfloccosa. Flores dilutius v. intensius flavi, marginales plerumque extus exstriati, in nonnullis recedentibus substriati; styli concolores. Fl. ab Idibus Jun., subspecies septentrionales Julio.

xi. *Pseudoauricula*

2. Subsp. *pseudoauricula*

1 pilosius 700. M. Budapest.

144. *H. Heuffelii* JANKA 727 = *H. florentinum-cymosum-Pilosella* Rhizoma verticale breve crassiusculum. Innovatio per rosulas sessiles. Caulis erectus eca 18 cm. altus tenuis rigidus

obsolete subtiliter striatus; inflorescentia umbellata determinata laxa ramis caulem subaequantibus; acladium 10 mm. longum; rami primarii 4 coarctati oblique-erecti subtenues; ordines axium 3; capitula 9. Folia rosularia florendi tempore cca 10 lanceolato-lineararia obtusiuscula v. acutiuscula glauca ad 6 cm. longa; caulinum 1 in tertia parte caulis insertum. Involucrum 7 mm. longum subgraciliter cylindricum basi rotundatum; phylla angusta acutiuscula albida. Bractee incanae. Pili albi, in involucreo densissimi sericei 1,5 mm., in pedunculis nulli, in caule sparsissimi rigidi 1,5—2,5 mm., in foliis supra sparsi setacei 2—4 mm. longi, subtus ad nervum medianum subnumerosi. Glandulae nullae. Flocci caulis numerosi, in foliis supra nulli, subtus apicem versus tantum subnumerosi, praeterea subnulli v. parcissimi, in margine nervoque dorsali numerosissimi, involucrum incl. phyllorum marginibus pedunculique albido-tomentosa. Flores saturate flavi. Fl. a Nonis Juniis. — **Bs.** Herkulesfürdö.

148. *H. umbelliferum* n. sp. = *magyaricum-cymosum* Rhizoma ^{Barv.} verticale usque horizontale breve v. elongatum crassum usque gracile. Innovatio per complures stolones epigaeos valde elongatos tenues v. graciles, foliis remotis parvis v. subspectabilibus sensim decrescentibus instructos. Caulis erectus 30—75 cm. altus gracilis v. tenuis rigidus subtiliter striatus; acladium 3—20(—30) mm. longum; inflorescentia umbellata v. paniculata glomerata v. (plerumque) laxa, determinata, ramis caulem aequantibus usque valde superantibus; ordines axium (2—)3—5(—7); rami primarii (2—)4—9(—11) coarctati v. conferti, inferior(es) saepe remotiusculos, oblique-patentes, interdum subarcuato-adscedentes, apicem versus ramulosi; capitula (4—)10—40(—60). Folia stolonum caeteris similia, multo minora; rosularia florendi tempore 4—6 magis minusve lanceolata usque oblonga, exteriora latiora, oblonga usque subspathulata, obtusa usque acuta, glaucescentia v. glauca, mollia; longissimum nonnulla internodia supra latissimum insertum; caulina (1—)2—4(—6). Involucrum (5—)6—7(—8) mm. longum magis minusve (saepe anguste-) cylindricum v. ovatum basi rotundatum interdum postea truncatum; phylla angusta v. sublatiuscula acuta v. obtusiuscula obscura usque nigra plerumque dilute marginata. Bractee incanae v. obscurae raro albae. Pili involucri magis minusve numerosi diluti usque obscuro molles plerumque breves, in pedunculis diversissimi, in caule raro plus quam subnumerosi, in foliis supra sparsi

v. numerosi molles usque rigidi, plerumque breves raro plus quam 2,5 mm. longi, subtus molliores. Glandulae parcae, in involucri saepe nullae v. parcae, ad summum subnumerosae, in caulibus plerumque nullae, in pedunculis plerumque sparsae, in foliis caulinis superioribus apice saepius parcae. Flocci involucri sparsi usque subnumerosi, in phyllorum margine plerumque nulli, pedunculi tomentosi usque subfloccosi, caulis sparsi-usque multifloccus, folia supra plerumque parciflocca, subtus sparsi usque subfloccosa. Flores varie lutei, marginales extus stylique concolores. Fl. a fine Maji.

12. Subsp. *setulosum* 740. H.

13. — *budense*, 741. M. Budapest.

149. *H. calodon* TAUSCH = *florentinum-echioides*. Rhizoma verticale breve crassum. Innovatio per rosulas sessiles. Caulis erectus 30—65 cm. altus gracilis v. tenuis, rectus v. magis minusve floccosus, rigidus interdum strictus, subtiliter (interdum subobsolete) striatus; acladium (2—)5—20 mm. longum inflorescentia magis minusve umbellata v. paniculata laxa determinata suprafastigiata v. ramis caulem aequantibus; ordines axium 3—6(—8); ramis primarii (3—)4—8(—10), superiores v. omnes coarctati v. conferti, ad summum infimi remotiusculi, saepius arcuato-ascendentes, apicem versus ramulosi; capitula 10—30(—60). Folia rosularia florendi tempore 3—8(—12) magis minusve lanceolata v. anguste-lanceolata, obtusa usque acuta, magis minusve glaucescentia crassiuscula usque 14 cm. longa; caulina 3—6(—11) varie inserta. Involucrum 6—8(—9) mm. longum magis minusve cylindricum basi rotundatum v. truncatum, phyllis angustis rarius latiusculis acutis incanis usque nigris subimmarginatis v. subdilute marginatis. Bracteae plerumque incanae v. obscurae. Pili involucri numerosi usque parci breves, in caulibus numerosi usque magis minusve nulli rigidi saepius sursum curvati, in foliis plerumque magis minusve numerosi setacei. Glandulae parum evolutae, interdum ubique v. in caulibus nullae. Flocci: involucrum parcifloccum usque tomentosum, pedunculi tomentosi, caulis foliaque subtus sub-multiflocca, folia supra plerumque subfloccosa. Flores plerumque lutei usque saturate flavi, marginales extus stylique concolores. Fl. Julio, subspecies austro-orientales Maji.

3. Subsp. *polanum* 743. D. Spalato.

6. — *multiceps* 744. M. Trencsény.

152. *H. pannonicum* = *magyaricum-echioides*. Rhizoma verticale usque subhorizontale breve crassum. Innovatio per stolo-

nes epigeaeos valde elongatos tenues, foliis parvis v. subspectabilibus remotis aequilongis v. subdecrementibus instructos more *H. magyarici*. Caulis erectus 25—75 cm. altus firmus v. compressibilis saepius strictus subtiliter striatus; accladium (3—)5—15(—36) mm. longum; inflorescentia paniculata v. umbellata determinata (glomerata usque) laxa ramis caulem aequantibus v. superantibus; ordines axium 3—5(—7); rami primarii (2—)4—8(—10) coarctati v. conferti, infimi plerumque magis minusve remoti, apicem versus ramulosi, oblique v. squarrosi, raro arcuato-patentes; capitula (7—)10—40(—50). Folia stolonum caeteris similia, plerumque multo minora; rosularia florendi tempore 3—8 magis minusve lanceolata acuta, exteriora latiora brevioraque crassa usque mollia glaucescentia v. glauca ad 19 cm. longa; caulina (2—)3—6 varie inserta sursum sensim decrescentia. Involucrum (5—)6—7(—9) mm. longum magis minusve cylindricum basi rotundatum v. (saepe postea) truncatum; phylla angusta magis minusve acuta (raro obtusiuscula) incana v. obscura magis minusve dilute marginata. Bractaeae dilutae usque obscurae. Pili plerumque numerosi longi rigidi v. praecipue in foliis setacei. Glandulae ad summum subnumerosae, saepe ubique v. in caulibus nullae. Flocci quam diversissimi, in involuero parci usque subnumerosi, interdum tomentum exhibentes, in phyllorum marginibus plerumque nulli, in pedunculis subnulli usque tomentum crassum efformantes, in caule plerumque minus numerosi, in foliis supra nulli v. parci, subtus nulli usque subnumerosi. Flores lutei v. dilute flavi, styli concolores. Fl. ab initio Junii.

4. Subsp. *auriculoides* LANG 751. M. Nagyszál.
5. — *echiogenes* 751. M. Fertótó, Pozsony, Budapest.
6. — *asperrimum* SCHUR 752. E. Nagy-Szeben, Vöröstorony.
7. — *lasiphorum* 752. M. Esztergom.
8. — *pannicum*
  - α genuinum*
    - 1 normale
    - a longisetum* 753. M. Budapest, Csepel.
    - a brevisetum* 753. M. Budapest.
    - 2 *lamprolepium* 753. M. Székesfehérvár.
    - β euphyes* 753. M. Budapest, Esztergom.
    - γ Simkoviczii* 753. M. Budapest.
10. — *eumorphum* 754. M. Székesfehérvár.
11. — *tanythrix*
  - 1 *densipilum* 755. M. Budapest, Esztergom.
  - 2 *subfloccosum* 755. M. Budapest, Esztergom.
  - 3 *calotrichum* 755. M. Budapest.
12. — *umbellosum* 755. E. Alsófehérmegye.
14. — *remotum* 756. M. Esztergom.

15. — *parvicapitulum* 756. M. Esztergom.
 16. — *stoloniferum* Bess. 756. E. Szász-Sebes.
 17. — *mirum* 757. M. Esztergom.
 18. — *pachymastix* 757. M. Budapest.
 19. — *xystrophyllum* 757. M. Budapest.
 20. — *flexiramum* 757. M. Kalocsa.
 26. — *ancycladum* 760. M. Budapest.

160. *H. euchaetium* n. sp. = *magyaricum-setigerum*. Rhizoma verticale breve crassum. Innovatio per stolones elongatos epigeos tenues v. graciles, foliis remotis parvis subaequilongis v. sensim decrescentibus instructos. Caulis erectus 25—55 (cult. —100 cm.) altus tenuis usque crassus saepius flexuosus, firmus v. in robustioribus subcompressibilis, subtiliter striatus; acledium (4—)10—55(cult. —130) mm. longum; inflorescentia alte furcata v. laxè paniculata indeterminata, ramis caulem plerumque aequantibus, (4—20)-cephala; ordines axium 3—4 (—6); rami primarii 2—4(—9) magis minusve remoti obliquepatentes apicem versus ramulosi. Folia stolonum caeteris similia multo minora; rosularia florendi tempore 6—8 magis minusve lanceolata plerumque acuta glaucescentia ad 15 cm. longa crassiuscula v. mollia; caulina 1—3 plerumque subcaulis medio inserta. Involucrum 6,5—9 mm. longum (saltem postea) magis minusve globosum, phyllis angustis v. latiusculis acutis canis v. obscurioribus submarginatis. Bractee incanae v. dilutae. Pili involucri magis minusve numerosi diluti, in caulibus sparsi usque subnumerosi inferne densiores diluti longi, in foliis subnumerosi setacei elongati. Glandulae parum v. mediocriter evolutae, in caule inferne subnullae. Flocci: involucrum plerumque multifloccum usque tomentosum, caulomata superne tomentosa inferne multiflocca, folia supra nuda v. parciflocca, subtus subfloccosa usque canoviridia. Flores dilute flavi, marginales extus saepius subrubescens; styli concolores. Fl. ab initio in Junii.

1. Subsp. *euchaetium* 765. M. Esztergom.
 3. — *polycladum* SCHUR 766. E. Nagy-Szeben.
 4. — *obtusatum* SCHUR 766. E. Talmács.

Monographie der Gattung *Clematis* von Dr. OTTO KUNTZE [Separatabzug aus den Verhandlungen des Botanischen Vereins der Provinz Brandenburg XXVI.] Berlin 1885. p. 83—202. 8°.

18] Szerző az eddigi *Clematis* beosztásokat elejti és biológiai alapon három sectiót különböztet meg u. m. I. 1. Scandentes eperulatae, I. 2 Scandentes eperulatae, II. Escanden-

t e s, de maga is hangsúlyozza, hogy ezek ellen is több kifogást emelhetni. Aránylag kevés főalak (faj) alá sorozza az al- és válfajokat. A synonymia tisztázására ugyan súlyt fektet u. sz. a földrajzi elterjedésre is, de ha az illető subspeciesekhez illetőleg varietásokhoz mindjárt legalább az országok szerinti elterjedést a synonymiával együtt csatolta volna, az áttekintést megkönnyíti és a floristáknak munkáját inkább hozzáférhetővé teszi, így hogy ha például a 101 lapon említett synonymokat melyeket η és ϑ -hoz tartozóknak mond, mindjárt az η illetőleg ϑ alatt felsorolja, míg így a használó erre nézve bizonytalan marad.

Kärlväxter, insamlade under den svenska expeditionen till Grönland 1883. AF. AUG. Berlin. [Öfvers. af Kongl Vetenskaps-Akademien Förhandlingar 1884. No. 7.] Stockholm p. 17—89. 8°.

19] Grönland átkutatására a Skandinávok újabb időben sok figyelmet fordítanak és ezen a magas Északon levő területről majdnem minden évben jelenik meg egy hosszabb növényteni közlemény is, mely számos érdekes adatot és egy néhány novitás leírását tartalmazza. Az előtünk levő füzet is tartalmaz ilyeneket.

Ist in Deutschland eine Production von Kautschuk möglich gestützt auf den Anbau einheimischer Culturpflanzen? Eine Frage an Landwirthe, Industrielle, Techniker und Chemiker von Dr GEORG KASSNER, Erster Assistent am pharmazeutischen Institut der Universitaet Breslau. Mit einer Tafel. Breslau 1885. J. U. Kern 48 pp. 8°.

20] A növény melyet szerző kaucsuk-nyerésre műveltetni akar Németországban, a *Sonchus oleraceus* melynek az értékesítendő tartalmát ő ezekben foglalja:

1) Kaucsuk	0,18%
2) Zsír és viasz	} 2,8 — 3,8 %
3) Festanyagok	
4) Növénygyapot (papirkészítéshez)	5 %
5) Tápliszta	92—93 %

Kérdést intéz már most a Német gazdákhöz vajon az ily iparra felhasznált munkaerő (embermunka) és az elhasználandó tüzelő anyagok költségei fedeztetnek-e és hozhatnak-e még kellő hasznot. Utal GROTHE füzetére a csalányrostról és a Német „Nesselcommission“ fáradozásaira.

Németországban a tudomány gyakorlati irányban is akar most a gazdasági válság idejében, új keresetforrásokat kijelölni, helyesen. Azt hisszük nálunk is érdemes lenne ezen és hasonló kérdésekkel gyakorlatilag foglalkozni.

A mellékelt tábla 1. ábrája az érett *achaenium* egy bőbitaszőrét mutatja. A 2. ábra a szár harántmetszetének egy részét a tejsejtekkel, a tejsejtek gyűrűje és a külső kéreg között előjönnek sejtek számos és nagy kemnyeszemcsékkel. A 3. 4. és 5. ábra a tejnedvcsöveket tünteti fel.

TUDÓS TÁRSASÁGOK.

Académie des Sciences Paris. Márc. 9. ül. ARNAUD „Recherches sur les matières colorantes des feuilles; identité de la matière rouge orangé avec la carotène $C_{18}H_{24}O$ “ (p.751—753).

Márc. 16. ül. ED. HECKEL et FR. SCHLAGDIENHAUFFEN „De l'*Artemisia gallica* WILLD. comme plante a santonine, et de sa composition chimique“ (p.804—806).

Márc. 23. ül. C. TIMIRIAZEFF „Effet chimique et effet physiologique de la lumière sur la chlorophylle“ (p. 851—354). — B. RENAULT et R. ZEILLER „Sur un nouveau type de Cordaïté“ (p.867—869). *Scutocordaites Grand Euryi*. — L. CRIÉ „Contribution à l'étude des Fougères éocènes de l'ouest de la France“ (p.870—871).

Márc. 30. ül. SCHEURER-KESTNER „Chaleur de combustion de la houille de Ronchamp“ (p. 908—910).

Apr. 6. ül. DE GASPARIN „Sur les engrais complémentaires“ (p. 932—934).

Apr. 13. ül. FERRAN „Sur l'action pathogène et prophylactique du bacillus virgule“ (p. 959—962). — E. DESTÉ „Forêt fossile de l'Arizona“ (p. 1019—1020). — J. HÉRICOURT „Sur la nature indifférente des bacilles courbes ou bacilles-virgules (*Komma-bacillus*), et sur la présence de leurs germes dans l'atmosphère“ (p. 1027—1029).

Apr. 20. ül. EDMOND BOISSIER 43 szavazattal (2 ellenében, mely AGARDH-ra esett) választatott meg az elhunyt OSWALD HEER helyébe levelező tagnak (p. 1048). — ALLUARD „Du rôle des vents dans l'agriculture. Fertilité de la Limagne d'Auvergne“ (p. 1080—1084). — J. VESQUE „Sur les caractères anatomiques de la feuille et sur la epharmonisme dans la tribu des *Vismières*“ (p. 1089—1092). — G. BONNIER et L. MANGIN „Sur les variations de la respiration avec le développement“ (p. 1092—1095). — MINIÈRE „Nouveau moyen de défense contre le mildiou“ (p. 1097—1100).

Apr. 27. ül. C. J. AGARDH az elhunyt G. BENTHAM helyébe 43 szavazattal egyhangulag választott meg levelező tagnak (p. 1112).

Máj. 4. ül. SACC „... sur les propriétés d'une plante désignée sous le nom de *Sano Lano* et dont les feuilles sont employées en Bolivie dans le traitement des plaies (p. 1157). — S. VILLALONGUE „Note relative au *Phylloxera*“ (p. 1157). — L. OLIVIER „Sur la canalisation des cellules et la continuité du protoplasma chez les végétaux“ (p. 1168—1171). — R. ZEILLER „Détermination, par la flore fossile, de l'âge relatif des couches de houille de la Grand'Combe“ (p. 1171—1172).

Máj. 11. ül. P. P. DEHERAIN et L. MAQUENNE „Sur l'émission d'acide carbonique et l'absorption d'oxygène des feuilles maintenues à l'obscurité“ (p. 1234—1236). — TH. SCHLOESING „Observations relatives à la Communication précédente“ (p. 1236—1238). — E. HECKEL „Sur un nouvel arbre à gutta percha“ (p. 1238—1239) *Butyrospermum Parkii* KOTSCHY. — DE THIERRY „Sur un nouvel appareil dit héma-spectroscope“ (p. 1244—1246). — A. BILLET „Sur la formation et la germination des spores chez le *Cladotrix dichotoma* (p. 1251—1252). — A. BILLET „Sur le *Bacterima ureae*“ (p. 1252—1252). — A. CARAVEN-CACHIN „Sur une nouvelle épidémie qui sévit sur les canards domestiques, observée dans les environs des Castres (Tarn)“ (p. 1253—1254). Rucák, melyek az *Ailantus glandulosa* DESF. leveleit ették, állítólag elpusztultak, midőn kísérleteket tettek ezen irányban, meggyőződtek hogy ez állítás igaz. A növény gyantás nedve (suc resineux) nagyon csípős és ezen házi állatok emésztőrendszerére oly módon hat, hogy ott vesicatio lép fel, mely lobbá degenerálódik és nemsokára halált okoz.

Máj. 18. ül. SCHEURER-KESTNER „Composition et chaleur de combustion d'une houille de la Ruhr“ (p. 1298—1301). — G. BONNIER et L. MANGIN „L'action chlorophyllienne séparée de la respiration“ (p. 1303—1306). — B. RENAULT et C. EG. BERTRAND *Grilletia Sphaerospermii*, *Chytridiacée* fossile du terrain houiller supérieur“ (p. 1306—1308).

Máj. 25. ül. Elnök jelenti hogy VICTOR HUGO meghalt és kéri hogy a gyász jeléül az ülés bezárassék. Ezen indítvány elfogadtatván, a nyilvános ülés bezáratott.

Jun. 2. ül. LECLERC DU SABLON „Sur l'origine des spores et des étalères chez les *Hépatiques*“ (p. 1391—1393). — RICHARD Action de la cocaïne sur les Invertébrés (p. 1409—1411).

Jun. 8. ül. E. BLANCHARD „De la dissémination des espèces végétales et animales“ (p. 1430—1436). — PH. LAFON „Sur une nouvelle réaction de la digitaline“ (p. 1463—1465).

Jun. 15. ül. E. BLANCHARD „La connaissance des flores et des faunes dans ses applications à la Géographie et à l'histoire du globe“ (p. 1480—1486). — G. BONNIER et L. MANGIN „Sur la respiration des végétaux“ (p. 1512—1522).

Jun. 22. ül. ED. BUREAU „Sur la fructification du genre *Calopteris*“ (p. 1550—1552).

Jul. 6. ül. BERTHELOT et ANDRÉ „Recherches sur la végétation. Sur les carbonates dans les plantes vivantes“ (p. 24—30). — J. BÉCHAMP et A. DUJARDIN „De la zymaze du jéquirity“ (p. 70—71). — L. CRIÉ „Contributions à l'étude de la flore oolithique de l'ouest de la France“ (p. 83—36).

Jul. 13. ül. ÉD. BUREAU „Premiers traces de la présence du terrain permien en Bretagne“ (p. 176—179). — NICATI et RIETSCH „Atténuation du virus cholérique“ (p. 186—187). — J. BÉCHAMP et A. DUJARDIN Note sur „les microzymas du jéquirity“ (p. 190).

Jul. 20. ül. A. MUNTZ „De quelques faits d'oxydation et de réduction, produits par les organismes microscopiques du sol“ (p. 248—250). — LÉO ERRERA „Sur l'existence du glycogène dans la Levure du bière“ (p. 253—255).

Aug. 3. ül. BERTHELOT et ANDRÉ „Sur l'acide oxalique dans la végétation. Méthode d'analyse“ (p. 354—360). — LÉO ERRERA „Les réserves hydrocarbonées des *Champignons*“ (p. 391—393). — E. DUCLAUX „Influence de la lumière du Soleil sur la vitalité des micrococcus“ (p. 395—398). — DE LACAZE-DUTHIERS „Note accompagnant la présentation d'appareils d'éclairage électrique pour naturalistes, chimistes, micrographes etc. construit par. M. G. TROUVÉ“ (p. 405—407). — PELIGOT „Remarques relatives à la présentation des appareils du M. G. TROUVÉ“ (p. 407).

Aug. 10. ül. ÉMILE VIDAL „Sur le traitement du *Peronospora vitis* par l'acide sulfureux“ (p. 421—424). — R. LÉPINE et GABRIEL ROUX „Sur la cystite et la néphrite produites chez l'animal sain par l'introduction, dans l'urètre du *Micrococcus ureae*“ (p. 448—450). — TAYON „Le microbe de la fièvre typhoïde de l'homme; cultures et inoculations“ (p. 450—451). — KOUBASSOFF „Passage des microbes pathogènes de la mère au fœtus“ (p. 451—453). — J. B. SCHNETZLER „Sur une cause de développement anormal des raisins“ (p. 453—455). — PAUL CHARPENTIER „Sur un échantillon de sapin, trouvé dans les glaces du Tschingel“ (p. 455).

Aug. 17. ül. PAUL GIBIER et VAN ERMENGEN „Recherches expérimentales sur le choléra“ (p. 470—472). — TH. et A. DUBOSCQ „Nouvel appareil de grandissement pour la projection, soit des tableaux de grandes dimensions, soit des objets microscopiques“ (p. 476

—477). — N. GRÉHANT et J. PEYRON „Extraction et composition des gaz contenus dans les feuilles flottantes et submergées“ (p. 485—486).

Aug. 24. ül. J. D. THOLOZAN „Le choléra et la peste en Perse, sans les quarantaines“ (p.495—498). — LARREY „Observations relatives à la Note précédente“ (p.498—499). — CHASTAING „Sur les dérivés alcooliques de la pilocarpine“ (p.507—508). — KOUBASSOFF „Passage des microbes pathogènes de la mère aux foetus et dans le lait“ (p. 508—510). — A. GABRIEL POUCHET „Sur une substance alcaloïdique extraite de bouillons de culture du microbe de KOCH“ (p.510—511). — S. ARLOING „Influence du Soleil sur la végétabilité des spores du *Bacillus anthracis*“ (p. 511—513).

Aug. 31. ül. TRÉCUL „Note concernant l'expérience de M. BOCHFONTAINE sur l'origine du choléra“ (p.527). — LUIZ DE ANDRADE CORVO „Sur le rôle des bacilles, dans les ravages attribués au *Phylloxera vastatrix*“ (p.528—530). — ARLOING „Influence du soleil sur la végétation, la végétabilité et la virulence des cultures du *Bacillus anthracis*“ (p.535—537). — P. P. DEHÉRAIN „Sur les blés à haut rendement“ (p.537—540).

Sept. 7. ül. ED. HECKEL et J. CHAREYRE „Sur l'organisation anatomique des ascidies, dans les genres *Sarracenia*, *Darlingtonia* et *Nepenthes*“ (p.579—582). — P. VIALA et L. RAVAZ „Le Black Rot américain dans les vignobles français“ (p. 582—583). Ezen szőlőbetegség melyet a Franciák „pourriture noire“-nak neveznek, a *Phoma uvicola* (BERK. et CURT.) által okoztatik.

Sept. 14. ül. AIMÉ GIRARD „Sur la fermentation panaire“ (p. 601—603). — P. LACHMANN „Recherches sur la morphologie et l'anatomie des Fougères“ (p.603—606). (CR)

Gesellschaft naturforschender Freunde Berlin márc. 17. ül. A. W. EICHLER „*Latrophytum Peckoltii* EICHL.“ (p.25—27). A mikor EICHLER ezen *Balanophora*-fajt először leírta csak egyetlen egy, száraz, félig elvirágozott példány alapján tette azt, a példányt Dr PECKOLT küldötte, ki azt Santa Gallo közelében a Rio de Janeiro tartomány belsejében találta, ez az unicum azután MARTIUS herbariumával együtt a Bruxellesi államherbariumba jutott. A napokban GUSTAV PECKOLT az elébbi fia ismét küldött a növényfajból több érdekes példányt, ő nem csak az eredeti lakhelyén, hanem Cascaduránál is találta, mint egyáltalán a növény úgy látszik nem is oly ritka, hanem u. l. bizonyos években nem fejlődik ki. A most küldött anyag alapján a növényre vonatkozó ismeretek tetemes bővítést

nyertek és miután ifjú állapotában brakteákkal van ellátva, sokkal közelebb áll a Peruban termő *Ombrophytum* POEPP.-hez, de azért még mindig vannak e két genus között szétválasztó bélyegek, *Ombrophytum*-nál t. i. nemcsak a nővirágok, hanem a hímek is melléktengelyeken állanak, ez utóbbiaknál a melléktengelyek a virágok felett kalapalakúan megszélesednek. Továbbá *Ombrophytum*-nál a bracteák u. l. persistensek. — A. W. EICHLER „Blüthe einer *Maranta*“ (p.27---28). FRITZ MÜLLER Blumenauban (St. Catharina Délbraziliában) küldött *Maranta arundinacea* L.? példányokat, a melyek androceumában mind a hat tag kifejlődött. (SBGnFr.)

Société Linnéenne de Paris. 1885. Maj. 6. ül. H. BAILLON „Organogénie florale d'un *Dichorisandra*“ (p. 489). — H. BAILLON „Sur des fleurs femelles d'*Orchidée*“ (p. 489—490). — H. BAILLON „L'appendice de l'achaine“ du *Carex Fraseriana*“ (p.490—491). — H. BAILLON „Liste . . . de Madagascar“ (p.491—496) *Dombeya*.

JUN. 3. ül. L. PIERRE „Plantes à Gutta-percha“ (p.497—499). Számos *Sapotacea* tartalmaz guttaperchat s különösen a *Palaquium*, *Payena*, *Mimusops* et *Siderocarpus*, jó minőségű anyagot nyújt a *Palaquium* melynek 5 közel rokon és nehezen megkülönböztethető új fajának diagnosisi közöltetnek. — H. BAILLON „Les ovules des *Oleacées* (suite)“ (p. 499—500). — H. BAILLON „Liste . . . de Madagascar“ (p.501—504) *Dombeya* (fin.) — *Sida*. (BSLP.)

HALÁLOZÁSOK.

GIACOMO BIZZOZERO a növénykert assistense Padovában * a villa „La Longa“-ban Vicenza m. 1852 febr. 17 † Padovában 1885 apr. 1. Egy nagyon iparkodó fiatal botanikus, ki fáradhatatlan szorgalommal foglalkozott hazája florájával, ismertetvén azt több hosszabb-rövidebb értekezéssel. Utolsó munkája a Flora Veneta Crittogamica melyet a R. Istituto Veneto di Scienze Lettere ad Arti 3000 frankos pályadíjjal koszorúzott meg. A munka első kötete (a gombák) egy pár nappal sz. halála előtt jelent meg.

CARL THEODOR ERNST VON SIEBOLD titkos udvari tanácsos és az állattan r. ny. tud. egyetemi tanára Münchenben * Würzburgban 1804 febr. 16. † Münchenben 1885 apr. 7. Nevezetes zoologus, ki többek között a parthenogenesis helyes definitiója érdekében is sokat fáradozott: Pilze auf lebenden Insecten Froriep Notizen X.1839. col. 33—36. — De finibus inter regnum animale et vegetabile constituendis Erlangae 1884. 14 pp. 4°.

MARTIN BALDUIN KITTEL udvari tanácsos Aschaffenburgban, elébb az ottani kir. lyceum tanára és ipariskola rectora [*Kittelia* REICHENB. = *Cyanea* GAUDICH. *Campanulacea*] † u. o. 1885 jul. 23. 88 éves korában: Rapport fait à la Société Linnéenne sur la „Nouvelle disposition méthodique des espèces de Mousses exactement connues“, présentée, par G. A. WALKER ARNOTT; suivi de notes critiques et d'additions qui complètent ce travail et le mettent à la hauteur des connaissances actuelles. Mém. Soc. Linnéenne de Paris V. 1827. 205—324. és külön Paris 1826. 144 pp. 8°. — Beiträge zur Anatomie, Physiologie und Organographie der Gewächse Flora XI. 1828. 657—670, 705—717. — Ueber die Ablagerungen der wesentlichen und eigenthümlichen Pflanzenstoffe in den Gewächsen und über die Zeit, in welchen die Pflanzen-Organen die grösste Menge an brauchbaren Stoffen enthalten Repertor. für Pharm. XXIX. 1828. 337—368. — Beiträge zur Organographie und Physiologie des Pflanzenreiches Ib. XIII. 1830. 81—91. — Ueber das Mutterkorn Repertor. für Pharm. XXXVI. 1830. 383—415. — Beiträge zur allgemeinen Botanik Ib. XIII. 1830. 617—628, 640—648; XIV. 1831. 289—301. — Taschenbuch der Flora Deutschlands Nürnberg 1837. CIV. 744 pp. 12. — 2. Aufl. ib. 1844. CXX. 1221 pp. 8°. — 3. Aufl. ib. 1853. 8°. — Taschenbuch der Flora Deutschlands nach dem Linnéischen System geordnet Nürnberg 1847. CXI. 507 pp. 8°. — Ueber die systematische Eintheilung der Gattungen der *Cruciferen*, in besonderer Rücksicht auf die Deutschen Bürger dieser Familie Ib. XXVIII. 1845. 417—421. — Zur *Viscum*-Frage Bot. Zeitung VII. 1849. col. 377—379. — Verzeichniss der offenblüthige Pflanzen der Umgegend von Aschaffenburg und des Spessarts I. Abth. Monocotyledonen Augsburg 1871. 52 pp. 4°. II. Abth. Dicotyledonen 1872. 120 pp. 4°.

WILHELM KÖRBER tudomány-egyetemi ny. rendkiv. és főgymnasiumi tanár Boroszlóban, a nagynevű lichenologus [*Körberia* MASSAL., *Körberella* STEIN *Lichenes*] * Hirschbergben (Sziléziában) 1817 jan. 10 † Boroszlóban 1885 julius 27. Munkái: De gonidiis Lichenum Diss. inaug. Berlin 1839. 75 pp. 8°. — Ueber die Fortpflanzung der Flechten durch Keimkörner Uebers. der Arb. der Gesellsch. für vaterl. Cult. Breslau 1840. 95—100; Frieries Notizen XVIII. 1841. col. 228—231. — Einige Bemerkungen über individuelle Fortpflanzung der Flechten Flora XXIV. 1841. 6—14, 17—32. — Aphorismen über das Verhältniss der Arten zu ihren Individuen Uebers. der Arb. der Gesellsch. für vaterl. Cult. Breslau 1845. 61—63. — Lichenographiae germanicae specimen, Parmeliacearum familiam continens. Commentatio pro obtinenda legendi venia die

23. Maji 1846 publice defensa Vratislaviae 1846. 21 pp. 4°. — Beiträge zur Lehre von der Bildung der Pflanzenzelle Uebers. der Arb. der Gesellsch. für vaterl. Cultur Breslau 1847. 121—224. — Grundriss der Kryptogamen-Kunde. Zur Orientirung beim Studium der kryptogamischen Pflanzen, so wie zum Gebrauch bei seinen Vorlesungen Breslau 1848. VIII. 203 pp. 8°. — Ueber die Sporen der Flechten Uebers. der Arb. der Gesellsch. für vaterl. Cultur Breslau 1853. 168—172. — Sertum Sudeticum, continens novas Lichenum species Denkschr. Gesellsch. für vaterl. Cultur 1853. 231—238. — Systema Lichenum Germaniae. Die Flechten Deutschlands (inbesondere Schlesiens) mikroskopisch geprüft, kritisch gesichtet, charakteristisch beschrieben und systematisch geordnet. Breslau 1855. XXXIV. 458. 4 tab. col. 8°. — Parerga lichenologica Ergänzungen zum Systema Lichenum Germaniae Breslau 1859—1865. XVI. 501 pp. 8°. — Ueber die naturhistorischen Verhältnisse des Bades Tep- litz bei Trentschin und seiner Umgebung Jahresh. Gesellsch. für vaterländische Cultur 1858. 56—58. — Ueber den Einfluss der anorganischen Substrate auf den Character der Flechten-Vegetation Ib. 1859. 54—59. — Ueber den Einfluss der anorganischen Substrate auf die Lichenvegetation Ibid. 1862. 50—51. — Reliquiae Hochstetterianae Ibid. 1860. Abh. Heft 2. 30—34. — Ueber die Goni- dien (Brutzellen) der Flechten Ibid. 1863. 76—79. — Ueber para- sitische Flechten Ibid. 1865. 102—103. — Lichenen aus Istrien, Dalmatien und Albanien Verhandl. zool. bot. Gesellsch. XVII. 1867. Abh. 611—618. — *Lichenes novi a DR WEISS in Dalmatia lecti* Ib. XVII. 1867. Abh. 703—708. — Specimen florum cryptogamarum septem insularum editum juxta plantas Mazzarianas herbarii Heuffe- riani et speciatim quoad filices herbarii Tommasiniani: 5 *Lichenes* Ibid. XVIII. 1868. Abh. 425—426. — Ueber die Selbständigkeit der Flechten Jahresh. Gesellsch. für vaterl. Cultur 1873. 95. — Zur Abwehr der SCHWENDENER-BORNET'schen Flechtentheorie Breslau 1874. 30 pp. 8°. — Ueber Eindrücke bei den Blättern von *Oreodaph- ne gujanensis* Jahresh. Gesellsch. für vaterl. Cultur 1875. 87. — *Coniocybe Ovanii* n. sp. Oest. bot. Zeitschr. XXVII. 1877. 357. — Ueber eine auf Granaten wachsende Flechte (*Rhizocarpon geogra- phicum*) aus den Tyroler Alpen Jahresh. Gesellsch. für vaterl. Cultur 1878. 136.

HEINRICH WILHELM REICHARDT a cs. és kir. udvari növénytar vezetője és I. öre s a Bécsi tudomány-egyetemen a növénytan ny. rendk. tanára * Iglauban 1835 apr. 16. † Mödlingben Bécs mellett 1885 aug. 2. R. talán az első ki Lajtán túli tudomány-egyetemen az összes kryptogamokat felölelő előadásokat tartott, kezdetben növény-

szövegtannal is foglalkozott, miről egy pár a növények rostedény-rendszerére vonatkozó értekezései, melyek a Bécsi akadémia kiadványaiban láttak napvilágot, tanúskodnak. Később az Osztrák-Magyar birodalom sporás és magot termő növényeivel, organographiai, teratologiai és biologiai tanulmányokkal foglalkozott, melyekről számos kisebb-nagyobb közlemény jelent meg tőle a Bécsi szakfolyóiratokban; több Keleti növény ismertetését is neki köszönjük. Nagyobb és terjedelmesebb dolgozatai a Novara expeditió alkalmával gyűjtött mohokról és gombákról kiadott munkája (Reise Seiner Majestät Fregatte Novara um die Erde. Botanischer Theil I. Band. 130—196. Pilze, Leber- und Laubmoose. Mit 17 Tafeln. Wien 1870. 4°) és a *Hypericineák* monographiája MARTIUS és EICHLER Flora brasiliensisében. Élénk részt vett Bécs tudományos mozgalmában előbb mint az állat-növénytani társulat titkára, később mint ennek és mint a kertész-társaság alelnöke — ez utóbbinak is egy ideig főtitkára volt. Az ENDLICHER- és FENZL-től berendezett helyiségekből, az udvari herbarium átköltöztetését az új udvari muzeumi épületbe ő vezette, de már előbb is betegeskedvén az ENDLICHER-FENZL-féle tradíciókat csak rövid ideig cultiválhatta az új helyiségben és egy vészteljes pillanatban magát egy fára akasztván fel, véget vetett életének.

NYILVÁNOS INTÉZETEK.

A Württembergi országgyűlés a Tübingai növénykert üvegházainak újjáépítésére 125,000 márkát szavazott meg. — A Porosz országgyűlés pedig még múlt évben szavazott meg 142,098 márkát, arra a célra hogy Kielben egy új növénykert rendeztessék be. Érdekes hogy a pénzügyi bizottság az összeg megszavazása ellen nyilatkozott, arra utalván, hogy Kielben kevés stud. med. és rer. natur. van. DR. SEELIG képviselő megtámadván a bizottsági javaslatot, arra kérte a képviselőházat, hogy teljesítse kötelességét a tudomány, a tartomány és az egész ország iránt. Még többen szóltak a kérdéshez és a végeredmény az volt, hogy a tételt majdnem egyhangúlag szavazták meg.

KINEVEZÉSEK.

STUR DÉNES hazánkfa főbányatanácsos és aligazgató Bécsben, a cs. k. birodalmi földtani intézet igazgatójává léptetett elő.

DR. LEO ERRERA Bruxellesben tudomány-egyetemi rendkív. tanárrá neveztetett ki.

FREIHERR VON BRETFELD ZU KRONENBERG eddig agricultur-botanicus a mezőgazdasági kísérleti állomáson Halleban, a Rigai

polytechnicumhoz hivatott meg, mint a mezőgazdasági növénytan tanára.

HABILITATIÓK.

DR HANS MOLISCH Bécsben, magát az ottani tudomány-egyetemen mint a növény bonc- és élettan magántanára h.

ÚTAZÓK.

SURINGAR a növénytan rend. ny. tanára Leidenben, Németalföld Nyugot-Indiai szigeteire tett útból szerencsésen tért vissza Európába.

LOJKA HUGO tanár ki DÉCSY-t a nyáron át Caucasusi útjában kísérte, ezen tanév kezdetével gazdag gyűjtéssel tért haza a fővárosba.

H I R D E T É S E K.

MAGYARORSZAG GOMBÁI (Fungi hungarici exsiccati.) Centuria IV. (17 ábrával.) Kiadja LINHART GYÖRGY a m. kir. gazd. akademia rendes tanára Magyar-Óvárrott (Mosonymegyében).

Szöveg Magyar, Német és Latin. Egy centuria ára csomagolással és portoval 6 frt o. é.

Megrendelhető a kiadónál Magyar-Óvárrott.

Az első négy (I—IV.) centuriából még öt példány van készletben; több példány nem adatik ki.

Az V. Centuria 1885 év folyamában jelenik meg.

(1)

Zweite, neugestaltete Auflage in handlicherem Format.

Otto Spamer's
Illustrirtes
Konversations-Lexikon
für das Volk.

Mit 5—6000 Text-Abbildungen, Tonbildern, Karten etc.

In acht Bänden oder 200 Lieferungen à 50 Pf.

Prospekte gratis! Erste Lieferung in allen Buchhandlungen vorrätig!

(2)